

# שיעורים בעין אי"ה ברכות פרק א'

אמר מר קורא ק"ש ומתפלל,

מסייע ליה לרי' יוחנן, דאמר ר"י איזהו בן עולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית.

מסייע

ליה לרי' יוחנן. דאמר ערבים נמי ק"ש ואמ"כ תפלה כדי שיסמוך גאולה לתפלה. הלא כרי"ן ק' לרי' דאמר תפלה ואמ"כ ק"ש:

מתיב מר בריה דרבינא, בערב מברך שתיים לפניו ושתיים לאחריה, ואי אמרת בעי לסמוך הא לא קא סמך גאולה לתפלה דהא בעי למימר השכיבנו, אמרי כיון דתקיננו רבנן השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא, דאי לא תימא הכי, שחרית היכי מצי סמך, והא אמר רבי יוחנן בתחלה אומר (תהלים נא) "ה' שפתי תפתח" ולבסוף הוא אומר (שם יט) "יהיו לרצון אמרי פי", אלא התם כיון דתקיננו רבנן למימר "ה' שפתי תפתח" כתפלה אריכתא דמי, הכא נמי כיון דתקיננו רבנן למימר השכיבנו בגאולה אריכתא דמיא:

זה הסומך. ור"ש דסמרים דעיקר גאולה מנרס בשמרים הוה כדמצינן ממסרת הפסק גאולה למפלה רמזה דה כספר פהלים דמצינן ה' טרי וגואלי וסמך ליה יעק

ה' ביום נרה וסמרינן צברות ירושלמי מי אציט סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה לאוכהו של מלך שצד דפק על פסמו של מלך ילא המלך ומנאו שהפליג סף הוא הפליג אלף יהיה אדם מקרב להקב"ה אליו ומלכוו במשכמות וקלוסין של יליאם מנרס והוא מתקרב אליו ונעדרו קרוב אליו יש לו למצוה נרציו:

יט. דא"ר יוחנן, איזהו בן עולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. יש בזה רמז, כי שחרית ואור היום מורה על זמן שהאדם בהצלחה ואורה, וערבית וחושך על הזמן שהאדם נתון בצרה ויגון. כמש"כ בשמואל': "וילך הוא ושני אנשים עמו ויבאו אל האשה לילה", ודרשו חז"ל<sup>2</sup> שחשך להם כלילה. והנה בא ללמדנו שעיקר עבודת האדם תהי' למען כבוד השם יתברך והתיקון הכללי, וכדברי תנא דבי אליהו הנודעים, כל ת"ח כו' ומתאנח על כבודו של הקב"ה וכבודו של ישראל. והנה מי שמצדו אין חסר לו דבר, לאיש כזה אין כבוד כ"כ שתהי' עיקר תפילתו לכבוד השי"ת, מה שא"כ בשעת דחקו של אדם, אז הוא צריך התחזקות, שאע"פ שחסרים לו הרבה עניניו הפרטים, מ"מ לא יהי' כל דבר נחשב אצלו לעומת כבודו של הקב"ה. ע"כ אמר איזהו בן עוה"ב, זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית, לרמז, שאפי' בשעה שחושך לו מצדו, מ"מ תהי' תפילתו סמוכה לענין הגאולה, שהיא עוסקת בתשועת הכלל שהוא כבודו של הקב"ה וכבודו של ישראל.

כ. אלא כיון דתקיננו רבנן "ד' שפתי תפתח" כתפילה אריכתא דמיא, ה"נ כיון דתקיננו רבנן למימר "השכיבנו" בגאולה אריכתא דמיא. יש בזה הערה, כי אף שצריך האדם שישים כל מעייניו על ישועת הכלל, מ"מ צריך הוא להיות עסוק ג"כ בשלמותו הפרטית, אלא שצריך שתהי' כוונתו להאחד ע"י שלמותו אל הכלל, ובזה איננו נפרד מהכלל גם בהיותו עסוק בשלמותו הפרטית. ע"כ על סמיכות הגאולה לתפילה, שמורה שתהי' כל פנייתו לטובת הכלל, יש בהם הפסק, אלא שאינו הפסק גמור, כ"א כחוספת מכשרת לענין הסמיכות הזו, להוציא מדעת הסוכרים כי ירצו לבקש רק שלמות הכלל, ומצד עצמם ילכו בשרירות לבם.

שלש פעמים. כנגד שלש תפלות: דאית ביה תרתי. דאיתא באלפא ביתא ואלת ביה שנת הכנת מוזן לכל ק"י:

א"ר אלעזר (בר) [א"ר] אבינא, כל האומר (תהלים קמה) "תהלה לדוד" שלש פעמים בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב, מ"ט אילימא משום (דכתיב ביה אלפא) [דאיתא באלפא] ביתא לימא "אשרי תמימי דרך" (שם קיט) דאיתא בתמונא אפי', אלא משום דכתיב ביה (שם קמה) "פותח את ירך ומשביע לכל חי רצון" לימא הלל הגדול דכתיב ביה (שם קלו) "נותן לחם לכל בשר", אלא משום דאית ביה תרתו.

## עין אי"ה

מאורות התורה, שתוכל להכילם. ע"כ או הוא מובטח לעוה"ב בהיות בו שני אלה, שקונה ע"י "תהלה לדוד" האומר באלפא ביתא, ויש בו "פותח את ירך", המעיר את הבטחון ומסיר את הטרדה שיוכל להיות משתלם כפי השגת אור שכלו. ובילדותי אמרתי, כי אמונת חידוש העולם מורה שבח שיש בו א"ב, שע"י אותיות התוה"ק ברא את עולמו, כדאי' בהקדמת הוזהר. ואמנם יש מינים שאמרו "עזב ד' את הארץ". ע"כ צריך שתלוה לאמונת החידוש אמונת ההשגחה, ואז יהי' שלם בדעות הראויות לאיש אמונים משלמי אמוני ישראל, ויהי' מובטח לעוה"ב, ומורה "פותח את ירך" על ההשגחה.

כא. אר"א בר אבינא כל האומר "תהלה לדוד" ג"פ בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב, מ"ט אילימא משום דאית באלפא ביתא לימא "אשרי תמימי דרך כו'", אלא דכתיב ב"י "פותח את ירך כו'" אלא משום דאית ב"י תרתו. ההכנה שיכין האדם עצמו אל השלמות האמיתית תהי' באמצעות שני דברים: האחד, שיאיר לו אור השכל הנובע מהתוה"ק לדעת את קונו, והב', שלא יהי' לו מפריע מטרדות העוה"ז. והנה אף מי שאור שכלו תמיד עמו, אפשר שיפגע ויטה מדרך הישר ע"י הטרדות המטריות אותו. והנה המשגב להנצל מסבך הטרדות הוא הבטחון. ע"כ אף כי נשגב השבח שנאמר באלפא ביתא, שכולל כל אותיות התורה, ובסגולת אמירתן יאירו עליו אורות התוה"ק בכללם, עכ"ז עוד לא הגיע אל החפץ עד שיהי' ג"כ שלם בבטחון. והבטחון עצמו עוד לא יועיל לו, כ"א בהיותו ע"י מנוחת נפשו משתלם לדעת את קונו כל אשר תוכל נפשו שאת

10

אמר ר' יוחנן

מפני מה לא נאמרה גוי' ב"אשרי", מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, שנאמר (עמוס ה') "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל", במערבא מתרצי לה הכי, "נפלה", ו"לא תוסיף" לנפול עוד, קום בתולת ישראל". אמר ר' נחמן בר יצחק אפילו הכא חזר דוד וסמכה ברוח הקודש, שנאמר

13

(תהלים קמה) "סומך ה' לכל הנופלים": וא"ר אלעזר בר אבינא, גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנא' בגבריאל, דאלו במיכאל כתיב (ישעיה ו) "ויעף אלי אחד מן השרפים" ואילו (בגבריאל) [גבי גבריאל] כתיב (דניאל ט) "והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף". מאי משמע דהאי "אחד" במיכאל כתיב, א"ר יוחנן אתיא אחד אחד. כתיב הכא "ויעף אלי אחד מן השרפים" וכתיב התם (שם י) "והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעורני", תנא מיכאל באחת בגבריאל בשתים אליהו בארבע ומלאך המות בשמונה ובשעת המגפה באחת:

11  
אפ"ה. אע"פ שהפסיק גוי' מפני נפילה שבה ולא חזרה לרומזה חזר ורמזו סמיכת הנפילה חקף לה:  
14  
ויעף אלי אחד מן השרפים. (בטיסה) [נפריסה] אחת ולא הרגיע צנתיס: מועף ציעף. שתי (טיסאות) [פריסות]: באחת. (בטיסה) [נפריסה] אחת:

עין אי"ה

12

כב. א"ר יוחנן, מפני מה לא נאמר גוי' ב"אשרי", מפני שיש בה מפלה לשונאיהן של ישראל שנאמר "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל כו". הנה ביארנו שענין "אשרי" המכופל בקדושת אלפא ביתא ובפסוק "פותח את ידך", המורה על עוצם השלמות של השגת כל האורות השכליות המושפעות, והרחקת כל הטרדות המפריעות מהשגת התכלית. והנה באמת עוצם זו התכלית אינו כנמצא כלל כעת בזמן הגלות, רק הוא מזומן לעוה"ב, ע"כ האומרו מוכטח שהוא בן עוה"ב, שאין מקום בעוה"ז לקבלת זו השלמות. והנה, כבר ביאר החסיד רמ"ח לוצאטו ז"ל, בספרו אדיר במרום<sup>1</sup>, בענין מה שק' גלותינו זה הוא סתום וחתום, וכדחזו<sup>2</sup> ליבא לפומא לא גלי, דהיינו שבעצם כח הגלות אין בו כח הגאולה כלל, וזהו מקושיה של הגלות עצמה, עד שהגאולה שלה היא רק מצד כח אחר נשגב ממנה, ולא בעצם כח הגלות. וזהו מש"כ נפלה ולא תוסיף קום, פ"י הנפילה היא נפילה כזאת, שמצדה היא בלי קימה ח"ו, רק שתבא קימה מכח עליון שאינו כח הנפילה כלל. ע"כ רמז כי בעוה"ז אין מקום כלל לזו השלמות מצד הנפילה, כ"א מצד כח אחר. ע"כ "אשרי" שיש בו ההכנה של השלמות העתידה, לא נאמר בו גוי', להורות שמצד הנפילה א"א שתושג השלמות הנרצה מצד "אשרי", כ"א מצד כח נשגב עליון שהוא כח הגאולה הכא ממקום אחר. והנה מצד כח הנפילה של הגלות, שהוא קשה כ"כ שאין כח הגאולה נראה בה כלל, ה"י ח"ו מקום להתמוטטות רגליהם של שונאי ישראל לגמרי, אלא שאע"פ שאין כח הגאולה נראה בהגלות המרה והנמהרה הזו, מ"מ הוא מתנוצץ בה, וע"י התנוצצות של כח הגאולה נמשך הקיום, שלא יהי' ח"ו כליון חרוץ. וזהו ש"אע"פ כן סמכין דוד ברוה"ק", אע"פ שאין כח הגאולה נראה בתורת קימה, מ"מ בדרך סמיכה שהיא דרך התנוצצות כדי להמשיך הקיום, שלא תאבד תקוה חלילה, דבר זה נמצא, וזהו ענין הסתר פנים, שרק הסתר יש, ולא חלילה החזרת פנים לגמרי.

15

כג. וא"ר א בר אבינא, גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל, דאילו במיכאל כתיב "ויעף אלי אחד מן השרפים", ואילו בגבריאל כתיב "והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף". יש בזה הערה. דהנה השלמות האנושית, בפרט הישראלית, אפשר הוא להשיגה ע"י שני דרכים: הא', הוא דרך החכמה וההתפלספות, עד שיכיר את האמת מתוך מופתים חותכים. והב', הוא דרך התמימות והמשרים, מצד ישרות הלב והנטיה הישרה, שממנה באה האמונה השלמה. ובצדק שבח בכזו<sup>1</sup> את דרך התמימות יותר מדרך המחקר ע"פ דרכי החכמה. וזה העיר לנו במאמר זה, דגבריאל מצאנוהו ממונה על כל חכמה ומחקר כדאיתא כמה פעמים בפסוק שאמר<sup>2</sup>, "יצאתי להשכילך", "ובינך", "והבן במראה", וכדומה לזה. וכן בא גבריאל ולמדו ע' לשון<sup>3</sup>. אבל מיכאל הוא עומד רק בעד עם ישראל, כמש"כ<sup>4</sup> "כ"א מיכאל שרכם". וכן כתוב<sup>5</sup> "ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך", היינו מתפלל על ישראל. א"כ דרכו הוא דרך השפעת התמימות והאמונה הישרה בדבקות הנפש. ע"כ העיר איתנו שזה הדרך הנראה פשוט, הוא יותר נשגב וקרוב אל המבוקש להגיע אל מרכז השלמות, מדרך האמור בגבריאל, דהיינו החכמה והידיעות הרבות שחוץ לתורתנו הק', שגם הן נכבדות לאוחזו בדרך קודש זה להגיע על ידן לתכלית האמת. והנה החילוק הוא בין השלמות המושגת, מצד המשרים והאמונה ביושר הלב לבין הבאה מצד המחקר, כי הנטי' הטבעית שבלב היא דבר עצמי בנפש האדם, וא"צ דבר מחוצה לה שיעיר אותה אל שלמותה, אבל ההשגה והחכמה הם דברים נבדלים מהאדם, וצריך הערה חיצונית להעיר אותו על השלמתו. ובודאי משוכחת ההשלמה הדבקה בעצם יותר מהבאה מחוץ<sup>6</sup>, אע"פ שיש בה קנין מ"מ אינה דבקה כ"כ בנפש המשתלם, כמו השלמות שבאה מצד עצם טבע הלב. וזה דייק מהפסוקים, דאילו במיכאל כתיב "ויעף אלי אחד מן השרפים", מצד עצמו, ואילו בגבריאל כתיב "והאיש גבריאל וגו' מועף ביעף", היינו ע"י התעוררות של קנין חכמה והשגה שהיא חוץ לעצם שלו. ונראה בעיני שאין תכלית המאמר לפי זה להבחין בין גדולי מלאכי מעלה אלה, שהם מעריצים ליוצרים ב"ה כל אחד כפי בחינתו הקדושה, אלא להורות אותנו דרך נבחר.

10

20

30

10

20

30